

Richtlijnen van kracht

Richtlijnen zijn opgesteld dóór en vóór dierenartsen en zijn bedoeld als ruggensteun en om dierenartsen te helpen in knelpuntsituaties. Zij beschrijven de meest actuele aanpak van een aandoening en geven de dierenarts extra handvatten voor de veterinaire besluitvorming.

De richtlijnen zijn opgesteld op basis van evidence based inzichten en afgestemd op de meest recente ontwikkelingen in de praktijk en op het gebied van wetgeving. Een richtlijn is geen wettelijk voorschrift. Afwijken mag, er moet dan wel goed beargumenteerd en vastgelegd worden waarom is afgeweken.

Richtlijnen bestaan uit:

Aanbevelingen toepasbaar in de praktijk.

Hoofdttekst om tijdens een studiemoment te lezen.

Noten voor de diepere achtergrond.

Handig

De Richtlijnen zijn bedoeld als handvat.

Ze zijn evidence based en toepasbaar in de praktijk.

Richtlijnen voor Veterinair Handelen: hulpmiddel of keurslijf?

Begin november publiceerde de **KNMvD** de eerste **Richtlijnen voor Veterinair Handelen** voor de praktiserende dierenarts. Deze richtlijnen, die de professionele standaard voor alle dierenartsen aangeven, zijn nieuw voor de beroepsgroep en de publicatie ervan roept dan ook vragen op.

TEKST DIANA VAN HOUTEN, DIERENARTS ARTEMIS VETERINAIR ADVIESBUREAU | INFOGRAPHIC SCHWANDT INFOGRAPHICS BV

Want wat betekent een richtlijn eigenlijk voor een eerstelijns medische beroepsgroep als de onze? Wat als je je er niet aan houdt? Of wat gebeurt er als je je

er wel aanhoudt, maar er komt toch een klacht? Beschermt de richtlijn de practicus? Of juist de klant en de patiënt?

“Richtlijnen voor Veterinair Handelen waren er nog niet, maar er waren wel knelpunten”, reageert beleidsmedewerker Linda van Gaalen, als reactie op de publicatie van de eerste richtlijnen. Van Gaalen is senior beleidsmedewerker kwaliteitszaken en projectleider richtlijnen bij de KNMvD. “Knelpunten bijvoorbeeld op het gebied van antibioticumbeleid en het terugdringen van het gebruik ervan.” Het is dan ook niet verwonderlijk dat juist dit antibioticumbeleid een grote rol speelt in de richtlijnen. “De richtlijnen dienen als handvatten voor de dierenarts om antibiotica zorgvuldig, maar ook zo min

mogelijk in te zetten op basis van evidence based aanbevelingen.”

Toch bevatten de richtlijnen meer dan alleen de formularia. In feite beschrijven de richtlijnen de meest actuele aanpak van een aandoening, iets wat in de huisartsengeneeskunde al veel langer is ingeburgerd. “In 1989 werd de eerste NHG-standaard gepubliceerd,” weet Jako Burgers, hoofd van de afdeling ‘Richtlijnontwikkeling en Wetenschap’ bij het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG). “Die eerste NHG-Standaard ging over diabetes mellitus type 2. Die werd goed ontvangen, omdat patiënten daardoor beter in de eerste lijn konden worden behandeld, in plaats van ze naar de specialist te verwijzen. Veel huisartsen controleerden deze patiënten al zelf en voelden zich gesteund door de standaard.” En dat is precies ook de bedoeling van de richtlijnen voor de dierenarts, vindt van Gaalen. “De richtlijnen zijn bedoeld als ruggensteun en om dierenartsen te helpen in knelpuntsituaties. Met behulp van de richtlijnen kan de dierenarts zijn denkpad helder maken aan de diereigenaar, aan de klant. De richtlijnen zijn echter geen kookboek, waarin er maar één weg van begin tot eind de juiste is.”

PROCEDURE

Elke richtlijn komt tot stand door uitgebreid overleg met dierenartsen uit verschillende diersoortdifferentiaties.

- De richtlijncommissie: bestaande uit vier tot acht praktiserende dierenartsen die onderwerpen en knelpunten hebben aangedragen. De richtlijncommissie besluit ook wanneer een richtlijn toe is aan revisie. De procedure start dan opnieuw.
- De richtlijnwerkgroep: bestaande uit vier tot zes gepromoveerde, gespecialiseerde of dierenartsen met een meer dan gemiddelde belangstelling voor een bepaald onderwerp. Deze werkgroep is verantwoordelijk voor de inhoud van de richtlijn.
- De autorisatiecommissie: bestaande uit drie hoogleraren Diergeneeskunde benoemd door de KNMvD. Zij controleert de wetenschappelijke onderbouwing van de richtlijn, of de procedure gevolgd is en autoriseert de publicatie. Zij geeft een advies aan het bestuur van de KNMvD aangaande vaststelling van de richtlijn.
- Het KNMvD-bestuur stelt de richtlijn vast en geeft daarmee groen licht voor implementatie en verspreiding van de richtlijn door het bureau van de KNMvD.

RICHTLIJNEN

Gebruik
verschillende onderdelen

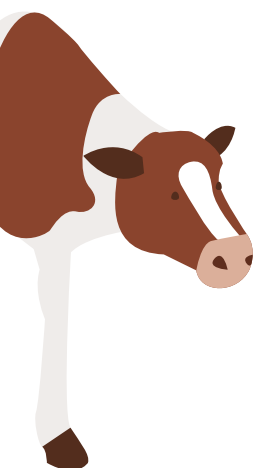

De aanbevelingen:
verkorte opsomming van richtlijnen. In de praktijk toepasbaar in de spreekkamer of bij bedrijfsbegeleiding op dier- of veehouderijen. Afwegingskader en ruggensteun voor veterinair handelen.

Doel

Van Gaalen: "De ontwikkeling van de Richtlijnen voor Veterinair Handelen leidt tot verdere professionalisering en transparantie van de beroepsgroep en is één van de onderdelen van het kwaliteitsbeleid van de KNMvD." Een kwaliteitsbeleid dat ten volle wordt gesteund door de overheid, die het essentieel vindt dat de kwaliteit beter inzichtelijk wordt gemaakt. Tevens is er een wens dat het handelen van de dierenarts geborgd wordt. Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is van mening dat het kwaliteitsplan van de KNMvD hiervoor de juiste elementen bevat. Dit vormde de basis voor het besluit van het ministerie van EZ om de ontwikkeling van de richtlijnen dan ook financieel te ondersteunen. De basis om te komen tot een subsidieverlening voor de ontwikkeling van 'Richtlijnen voor Veterinair Handelen' is al gelegd in de brief van de Staatssecretaris van EL&I (Economische Zaken, Landbouw en Innovatie) aan de Tweede Kamer van 25 november 2011 en in de Nota Dierenwelzijn en Diergezondheid. Versterking van de positie van de dierenarts werd noodzakelijk

geacht alsmede verbetering van de maatschappelijke zichtbaarheid van het handelen en de advisering door de dierenarts. In het maatschappelijke krachtenveld is sprake van het afwegen van diverse belangen, waarbij de dierenarts in de dagelijkse praktijk de afweging maakt tussen diergezondheid, dierenwelzijn, volksgezondheid en economie. Met name, maar niet alleen, speelt dit bij de preventie en behandeling van bacteriële aandoeningen in relatie tot het ontstaan van antibioticaresistentie. De KNMvD heeft de implementatie van haar kwaliteitsbeleid voortvarend opgepakt. De eis van EZ heeft gemaakt dat de implementatie van het kwaliteitsbeleid versneld is ingezet, zo is het CKRD gestart in 2013 in plaats van in 2015. Om deze versnelling mogelijk te maken heeft EZ het initiatief ondersteund met een startsubsidie voor de ontwikkeling van de eerste tien professionele richtlijnen voor veterinair handelen, waarbij er in totaal 25 richtlijnen zullen worden opgesteld. Daarnaast heeft de werkgroep veterinair antibioticabeleid (WVAB) naar aanleiding van het gezondheidsraadrapport, de nieuwe formularia opgesteld.

De noten:

expliciteren de onderbouwing en de waarde van de aanbevelingen. Kan worden gebruikt om nog meer achtergronden te kennen over de waarde van de aanbeveling en de onderbouwing. Versterkt de wetenschappelijke professionalisering van het veterinair handelen en kan dienen ter inspiratie van collegiale overleggen of zelfstudie.

De hoofdtekst:

volgt dezelfde volgorde als de aanbevelingen. Bevat verdere uitwerking van de aanbevelingen met daarbij de zwaarte van de bewijsvoering voor die aanbeveling. Gebruiken om veterinaire kennis en expertise te verstevigen en om aanbevelingen goed te kunnen communiceren met cliënten.

Dat de aanwezigheid van richtlijnen de professionalisering van de beroepsgroep vergroot, is ook de ervaring van de NHG. Burgers: “De NHG-Standaarden vormen de basis voor het kwaliteitsbeleid van de huisartsen. Dit heeft de professionaliteit van het vak aanzienlijk versterkt. Onder huisartsen is er vrijwel geen weerstand meer tegen richtlijnen. Ook andere disciplines in de zorg zien steeds meer het nut van evidence-based richtlijnen ter onderbouwing van het beleid. Medisch-specialisten grijpen richtlijnen steeds meer aan ten behoeve van het bevorderen van patiëntveiligheid en doelmatigheid. Paramedische disciplines en ggz-professionals hechten ook aan richtlijnen om vergoeding van hun behandelingen veilig te stellen.”

Dwingend of niet?

De NHG-standaarden hebben voor de huisartsen geen dwingend karakter. “Zoals gezegd helpen richtlijnen de huisarts bij de besluitvorming”, legt Burgers uit. “Het zijn echter geen wetten of voorschriften en ze hebben dus een niet-dwingend karakter. In individuele gevallen kan er -en

moet er soms- vanaf geweken worden, bijvoorbeeld bij patiënten met multimorbiditeit of verminderde levensverwachting.” Ook patiënten kunnen niet eisen dat een richtlijn van a tot z wordt gevolgd. “Bij de toepassing van richtlijnen wordt er wel vanuit gegaan dat de arts in staat is om op een professionele wijze te communiceren, en aan de patiënt voldoende begrijpelijke informatie kan geven ter onderbouwing van zijn beleid. Overigens is er in de praktijk veel vaker sprake van ‘eisen’ van de patiënt om van de richtlijn af te wijken, bijvoorbeeld het verzoek om antibiotica of slaapmedicatie terwijl daar geen indicatie voor bestaat, dan andersom. Richtlijnen helpen de arts dan om de patiënt goed voor te lichten over het beleid.”

Ook aan dierenartsen worden de richtlijnen niet dwingend opgelegd. Van Gaalen: “De weg die gevolgd kan worden met behulp van de richtlijn is zo breed mogelijk gehouden. Wijk je hier toch vanaf en doe je iets totaal anders, dan zul je als dierenarts goed moeten kunnen onderbouwen waarom je daarvoor gekozen hebt. Een goede verslaglegging is hierbij vanzelfsprekend essentieel.” Zeker omdat de NVWA bij haar toezicht en handhaving gebruik gaat maken van de door de beroepsgroep ontwikkelde standaarden. “De professionele standaarden die nu ontwikkeld worden zijn richtlijnen voor de Goede Veterinaire Praktijk. Dit is analoog aan de structuur die bestaat bij de artsen in de humane gezondheidszorg, waarin permanent aan wetenschappelijk onderbouwde professionele standaarden wordt gewerkt. De NVWA houdt toezicht op basis van wet- en regelgeving. Die zijn bepalend voor het al dan niet treffen van maatregelen. Net als binnen de humane gezondheidszorg, kunnen veterinaire richtlijnen gezien worden als veldnormen, dat wil zeggen als invulling van open wettelijke normen. Zo zal de NVWA de formularia en de overige richtlijnen die gericht zijn op verantwoord antibioticumgebruik betrekken bij het toezicht op het voorschrijfgedrag van dierenartsen. Afwijken van de richtlijnen is mogelijk op basis van deugdelijke veterinaire gronden. De dierenarts zal dat goed moeten beargumenteren en documenteren. In gevallen dat er volgens de NVWA geen goede onderbouwing is voor het afwijken van de richtlijnen, kan dit een reden zijn om de klachtambtenaar in het kader van het tuchtrecht hiervan in kennis te stellen.” De KNMvD wil hierbij wel aangeven dat dit plaatsvindt op basis van een evenwichtig veld, waarin de rol en verantwoordelijkheid van dierhouder en dierenarts goed beschreven en belegd zijn. Een dierenarts mag niet verantwoordelijk gehouden worden voor zaken waar hij niet de

doorzettingsmacht of eindverantwoordelijkheid draagt.

De verwachting

Voor al op het gebied van de antibioticaproblematiek zijn de verwachtingen met de komst van de eerste Richtlijnen voor Veterinair Handelen hoog gespannen. Het ministerie van EZ: “Een zorgvuldig en terughoudend antibioticagebruik is en blijft een zaak van de hoogste urgentie die hoog op de politieke agenda staat. De overheid is van mening dat de aanpak, waarbij zelfregulering een belangrijke rol speelt, de snelste en zekerste weg is naar het daadwerkelijk terugdringen van het gebruik in de praktijk tot een aanvaardbaar niveau. Met de komst van de veterinaire richtlijnen, het gebruik van de nieuwe formularia en de uitvoering van de UDD-maatregel, wordt het gebruik van antibiotica verder verlaagd. Daarnaast zullen antibiotica zorgvuldiger en selectiever worden ingezet opdat resistentievorming verder wordt teruggedrongen. Hierbij speelt het behouden van middelen voor de humane gezondheid een belangrijke rol. Bovenstaande aanpak is een direct gevolg van de politieke zorg over antibioticumresistentie en de discussie die ontstond over de veterinaire apotheek. Onderzoek van Berenschot heeft laten zien dat door de implementatie van de één-op-één relatie, de kwaliteitsborging van de dierenarts, registratie en benchmarking van antibioticagebruik en intensivering van toezicht en handhaving, de vrijheidsgraden van de dierenarts om op economische gronden antibiotica voor te schrijven, aanzienlijk worden ingeperkt. Daarmee wordt aannemelijk gemaakt dat het niet noodzakelijk is om ten algemene het voorschrijven en verkopen van diergeneesmiddelen door de dierenarts te ontkoppelen.”

App

De Nederlandse huisartsen hebben ervoor gekozen hun richtlijnen openbaar te maken. Burgers: “De NHG-Standaarden zijn via internet, maar ook als app publiek beschikbaar. Op basis van de standaarden is ook de website Thuisarts.nl ontwikkeld, juist bedoeld voor patiënten om na te lezen voordat de huisarts wordt geraadpleegd. Wij promoten deze website als onafhankelijke informatiebron, die een tegenwicht moet bieden tegen de vele commerciële websites.” Openbaarheid wordt ook door de KNMvD nagestreefd. “In de huidige maatschappij is transparantie van je werkwijze onontbeerlijk”, licht van Gaalen toe. “En bevordert de modernisering van de beroepsgroep. De richtlijnen voor Veterinair handelen zijn daarom openbaar, ook voor

IN EEN NOTENDOP:

KNMvD:

- RL (Richtlijnen) zijn van en voor dierenartsen, KNMvD faciliteert
- Openbare RL voor alle dierenartsen en alle klanten/dierhouders
- RL geven handvatten en ruggensteun
- RL hebben een niet dwingend karakter
- Meest actuele aanpak, evidence based onderbouwing van veterinair handelen

Overheid/EZ

- Steunt KNMvD kwaliteitsbeleid; kwaliteit dierenartsen inzichtelijk en veterinair handelen geborgd
- Zorgvuldig en terughoudend antibioticabeleid hoog op politieke agenda
- Aannemelijk dat -bij dit gecombineerd kwaliteitsbeleid- ontkoppeling voorschrijven en verkoop antibiotica niet noodzakelijk is

NVWA:

- RL zijn professionele standaard voor Goede veterinaire Praktijk
- RL worden gezien als veldnorm
- RL met betrekking tot antibioticagebruik worden betrokken bij toezicht op voorschrijfbeleid dierenartsen
- Afwijken op deugdelijke veterinaire gronden

NHG:

- RL zijn basis van kwaliteitsbeleid huisartsen en helpen huisarts bij besluitvorming
- Kan en moet worden afgeweken; goed onderbouwd en gedocumenteerd
- Steun om patiënt goed voor te lichten, patiëntveiligheid en doelmatigheid verhoogd
- Hebben professionaliteit van het vak versterkt

niet-leden en andere belanghebbenden. De KNMvD faciliteert de richtlijnen alleen, de richtlijnen zelf zijn van én voor dierenartsen. We streven naar dynamische richtlijnen en dierenartsen worden daarom uitgenodigd om zich te melden met feedback via richtlijnen@knmvd.nl. Dit is nodig om de richtlijnen te zijner tijd te kunnen reviseren. Input uit het veld zal heel belangrijk zijn voor het ‘up to date’ kunnen houden van de richtlijnen.” ●

